Dziecko w organizacji pozarządowej, czyli gdzie?

Grzegorz Całek

https://orcid.org/0000-0002-0952-4826

Uniwersytet Warszawski
Instytut Stosowanych Nauk Społecznych

ZALECANE CYTOWANIE:
Całek, G. (2021). Dziecko w organizacji pozarządowej, czyli gdzie?. W: G. Całek, E. Sielicka (red.), *Dziecko w organizacji pozarządowej* (s. 25–35). Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

STRESZCZENIE

Organizacje pozarządowe w państwie demokratycznym są podstawowym pomostem pomiędzy działaniami instytucji rządowych i samorządowych a zaangażowaniem potencjału obywatelskiego. Często wykraczają one w swoich inicjatywach poza przyjęte w instytucjach państwowych ramy, szybciej i sprawniej diagnozują potrzeby swojego środowiska. Szczególne znaczenie ma to, gdy podmiotem działań są dzieci i młodzież. Ważne jednak, by umiały wykorzystać swój potencjał i realizować przyjęte zadania zgodnie z polskimi uwarunkowaniami prawnymi. Także rozeznanie w wielości projektów i inicjatyw obywatelskich na rzecz lub we współpracy z dziećmi i młodzieżą jest ważną inspiracją dla kolejnych inicjatyw.

SŁOWA KLUCZOWE

dziecko, fundacje, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, wolontariat.

Według ostatniego raportu Stowarzyszenia Klon/Jawor „Kondycja organizacji pozarządowych" dzieci i młodzież są najczęstszymi odbiorcami pracy polskich organizacji pozarządowych – działanie na ich rzecz deklaruje 73% organizacji (Charycka, Gumkowska, 2019, s. 11). Z kolei w spisie organizacji pozarządowych, dostępnym na Portalu organizacji pozarządowych (https://spis.ngo.pl) w dniu 10 sierpnia 2021 r., znalazło się ponad 21000 działających organizacji, których głównymi odbiorcami działań są dzieci i młodzież (co nie wyklucza oczywiście, że również inne organizacje pracują na rzecz dzieci). Wśród nich najwięcej jest stowarzyszeń (blisko 16600) oraz fundacji (ponad 1800). Można byłoby zatem przyjąć, że mówienie o organizacjach pozarządowych dzieci i dla dzieci dotyczy przede wszystkim właśnie stowarzyszeń i fundacji. Jednak pewne zamieszanie pojęciowe, skutkujące czasem używaniem wymiennie różnych, niekoniecznie tożsamych określeń, wymaga nakreślenia ram teoretycznych – sprecyzowania najważniejszych pojęć, do których należą (w kolejności od najszerszego): sektor pozarządowy (trzeci sektor), stowarzyszenie, fundacja, a także przyjrzenia się innym niż dwie wymienione formom działania organizacji.

Sektor pozarządowy czy inaczej: trzeci sektor – to pojęcia bardzo szerokie, które rozumiane są w różny sposób. W celu ich wyjaśnienia warto sprawdzić, jak definiują je dwa podmioty prowadzące najszersze badania trzeciego sektora (choć każdy z innego powodu i w inny sposób). Pierwszy to Główny Urząd Statystyczny, a więc centralny organ administracji państwowej odpowiedzialny za gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie informacji statystycznych (na podstawie Ustawy o statystyce publicznej, t.j. Dz.U. 2021 poz. 955), drugi – to stowarzyszenie Klon/Jawor, które – mimo nieporównywalnie mniejszych możliwości finansowych i bez obowiązku prawnego uczestnictwa w badaniach, jaki stoi za GUS-em – od kilkunastu lat systematycznie prowadzi badania sektora pozarządowego, w tym przywoływane na wstępie największe, cykliczne badanie sytuacji organizacji pod tytułem „Kondycja organizacji pozarządowych w Polsce".

Główny Urząd Statystyczny w swojej definicji trzeciego sektora powołuje się na klasyczną koncepcję A. Etzioniego, według której „trzeci sektor stanowi specyficzną zbiorowość odrębną od sektora państwowego (ang. *state*) i komercyjnego (ang. *market*)" (za: GUS, 2014, s. 15). W tej koncepcji kluczowe jest zróżnicowanie struktur organizacyjnych oraz celów działania. Sektor pierwszy, publiczny, opiera się na hierarchii administracyjnej i działa – mówiąc językiem współczesnym i odwołując się do art. 7 Konstytucji RP – „na podstawie i w granicach prawa", istotą sektora komercyjnego jest oczywiście maksymalizacja zysku, natomiast funkcjonowanie trzeciego sektora „odwołuje się do dobrowolnego zaangażowania jednostek opartego na wspólnych wartościach" (za: GUS, 2014, s. 15).

Ten klasyczny podział na trzy sektory można, jak sądzę, uznać za powszechny i powszechnie zrozumiały. Tym bardziej, że został on przyjęty i utrwalony w Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1057). W art. 3 ust. 2 tej ustawy odnajdujemy bowiem definicję legalną organizacji pozarządowej:

> 2. Organizacjami pozarządowymi są:
> 1) niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytutami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi,
> 2) niedziałające w celu osiągnięcia zysku
> – osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia (…).

Zatem wedle ustawy organizacjami pozarządowymi są osoby prawne i jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie ustaw, jeśli spełniają dwa warunki: po pierwsze – nie należą do sektora finansów publicznych, po drugie – nie działają w celu osiągnięcia zysku. Innymi słowy: nie należą do sektora publicznego oraz nie należą do sektora komercyjnego (por. Kubalski, Skóbel, 2021). Widać więc, że jest to bezpośrednie odniesienie do przywołanej koncepcji Etzioniego.

O ile przynależność do sektora komercyjnego nie powinna budzić wątpliwości co do tego, o jakie podmioty chodzi (pojęcia na przykład: przedsiębiorstwa, spółki z o.o. czy spółki akcyjnej – choć może nie w pełni zgodne z definicjami ustawowymi, ale należy uznać za powszechnie znane), to może sprawić pewne problemy określenie, co to są „jednostki sektora finansów publicznych". Należy więc odwołać się bezpośrednio do Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (t.j. Dz.U. 2021 poz. 305), w której znajduje się katalog podmiotów tworzących sektor finansów publicznych:

> Art. 9. Sektor finansów publicznych tworzą:
> 1) organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały;
> 2) jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki;
> 2a) związki metropolitalne;
> 3) jednostki budżetowe;
> 4) samorządowe zakłady budżetowe;
> 5) agencje wykonawcze;
> 6) instytucje gospodarki budżetowej;
> 7) państwowe fundusze celowe;

8) Zakład Ubezpieczeń Społecznych i zarządzane przez niego fundusze oraz Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i fundusze zarządzane przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego;
9) Narodowy Fundusz Zdrowia;
10) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej;
11) uczelnie publiczne;
12) Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne;
13) państwowe i samorządowe instytucje kultury;
14) inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego.

W przywołanym wcześniej art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (UDPPW) pojawia się jeszcze jeden bardzo ważny element definicyjny, niejako wzmacniający fakt, że organizacje pozarządowe nie należą do sektora komercyjnego. Mają to być organizacje „niedziałające w celu osiągnięcia zysku". Warto w tym miejscu zauważyć, że to określenie nie ogranicza uprawnień wynikających z ustaw tych organizacji, które prowadzą działalność gospodarczą lub działalność odpłatną pożytku publicznego (opisaną w Dziale II UDPPW). Wynika to z faktu, że cały dochód organizacji musi być przeznaczony na tzw. działalność statutową – o czym mowa:

– w Ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 2261):

art. 34. Stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach. Dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych i nie może być przeznaczony do podziału między jego członków.

– w Ustawie z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 2167):

art. 5 ust. 5. Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów. Jeżeli fundacja ma prowadzić działalność gospodarczą, wartość środków majątkowych fundacji przeznaczonych na działalność gospodarczą nie może być mniejsza niż tysiąc złotych.

– w UDPPW:

Art. 20. 1. Organizacją pożytku publicznego może być organizacja pozarządowa oraz podmiot wymieniony w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 4, z zastrzeżeniem art. 21, która spełnia łącznie następujące wymagania:
1) prowadzą działalność statutową na rzecz ogółu społeczności lub określonej grupy podmiotów, pod warunkiem że grupa ta jest wyodrębniona ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa;
2) może prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie jako dodatkową w stosunku do działalności pożytku publicznego;
3) nadwyżkę przychodów nad kosztami przeznacza na działalność, o której mowa w pkt. 1;

Taki sposób definiowania trzeciego sektora sprawia, że obejmuje on wszystkie te podmioty, które „nie mieszczą się" w pozostałych dwóch sektorach. Efektem tego jest powstanie niezwykle szerokiego zbioru podmiotów o bardzo zróżnicowanych celach, sposobach działania oraz podstawach prawnych ich działalności. Zatem za organizacje pozarządowe należy uznać czasem utożsamiane z nim stowarzyszenia oraz fundacje, ale także inne podmioty, np. kółka rolnicze,

koła gospodyń wiejskich, uczniowskie kluby sportowe, stowarzyszenia kultury fizycznej, stowarzyszenia ogrodowe, ochotnicze straże pożarne, Polski Czerwony Krzyż, uczelniane samorządy studenckie, rady rodziców, a także takie podmioty, które intuicyjnie można byłoby zaliczyć raczej do dwóch pozostałych sektorów, np. cechy i izby rzemieślnicze, związki pracodawców, związki zawodowe, izby lekarskie, izby radców prawnych, izby notarialne, izby komornicze, związki sportowe, spółki wodne czy partie polityczne.

Tworzenie trzeciego sektora przez kilkadziesiąt różnorodnych podmiotów pokazuje główny problem w badaniach organizacji pozarządowych – dla rozmaitych analiz tego sektora takie szerokie jego rozumienie byłoby kłopotliwe, a przede wszystkim utrudniające uzyskanie jego rzeczywistego obrazu. Dlatego Stowarzyszenie Klon/Jawor w swoich badaniach trzeciego sektora ogranicza się do dwóch podmiotów, stanowiących jego trzon: stowarzyszeń i fundacji. I choć takie podejście spotyka się czasem z krytyką – na przykład stanowisko M. Rymszy podczas debaty redakcyjnej kwartalnika „Trzeci sektor" (Trzeci Sektor, 2018) – można je uznać za poprawne i praktycznie uzasadnione, bo czy można badać stowarzyszenia i fundacje razem ze związkami zawodowymi, organizacjami pracodawców czy partiami politycznymi?

Skoncentrowanie się na stowarzyszeniach i fundacjach ma uzasadnienie także w przypadku refleksji dotyczącej dzieci w organizacjach pozarządowych. Stowarzyszenia są bowiem główną formą organizacji skupiających dzieci (są one członkami stowarzyszeń), fundacje zaś główną formą organizacji działających na rzecz dzieci.

STOWARZYSZENIA

Podstawą tworzenia stowarzyszeń i – szerzej zrzeszania się obywateli – stanowią zapisy Konstytucji RP. W Rozdziale II. Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela czytamy:

> Art. 58.
> 1. Każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się.
> 2. Zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawą. O odmowie rejestracji lub zakazie działania takiego zrzeszenia orzeka sąd.
> 3. Ustawa określa rodzaje zrzeszeń podlegających sądowej rejestracji, tryb tej rejestracji oraz formy nadzoru nad tymi zrzeszeniami.

Stowarzyszenia są najczęściej występującą formą prawną, która realizuje konstytucyjne prawo zrzeszania się. Z danych zawartych w tabeli 1 widać wyraźnie zdecydowaną przewagę liczebną stowarzyszeń nad fundacjami, a także jak dynamicznie zwiększała się liczba stowarzyszeń w ostatnich dwudziestu latach. Dostrzec jednak należy również, że dynamika powstawania nowych organizacji jest wyższa w przypadku fundacji (np. od 2005 do 2018 r. liczba stowarzyszeń wzrosła o 77%, a fundacji w tym samym okresie aż o 342%).

Tabela 1. Liczba zarejestrowanych stowarzyszeń i fundacji w Polsce w latach 2005–2018 (w tys.)

rok	liczba stowarzyszeń w rejestrze REGON	liczba fundacji w rejestrze REGON
2005	66	7,6
2010	86	11,6
2011	89,9	12,8
2012	96,8	15,3
2013	100,4	17,1
2014	107,9	19,3
2018	117	26

Źródło: opracowanie własne na podst. REGON, danych GUS oraz Departamentu Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Stowarzyszenia oraz tworzone przez nie związki stowarzyszeń działają, o czym była już mowa, na podstawie ustawy Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 2261), która reguluje najważniejsze kwestie związane z ich tworzeniem, funkcjonowaniem i likwidowaniem, a także definiuje ich uproszczoną formę – stowarzyszenie zwykłe.

Ustawa definiuje stowarzyszenie jako dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeszenie o celach niezarobkowych (art. 2 ust. 1). Te cztery określenia doskonale oddają ideę i sposób funkcjonowania stowarzyszeń. Zatem stowarzyszenie jest zrzeszeniem:

- Dobrowolnym – gdyż tworzenie stowarzyszeń jest realizacją konstytucyjnej wolności zrzeszania się, a więc prawa (nie obowiązku) obywatelskiego. Zatem nie można nikogo zmusić do przynależności do jakiegokolwiek stowarzyszenia, a także nie można zabronić wystąpienia ze stowarzyszenia.
- Samorządnym – ponieważ każde stowarzyszenie „samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwala akty wewnętrzne dotyczące jego działalności" (art. 2 ust. 2 ustawy) – zatem jest niezależne od innych stowarzyszeń oraz instytucji.
- Trwałym – gdyż w chwili rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym staje się trwałym podmiotem prawnym, działającym niezależnie od składu osobowego i wielkości. Warto zwrócić uwagę, że nie ma znaczenia, ilu stowarzyszenie ma członków, jeśli jest ich co najmniej 7 (zgodnie z art. 9 ustawy), nie ma również znaczenia, czy wśród członków stowarzyszenia są aktualnie jego założyciele – rozwiązanie stowarzyszenia może nastąpić tylko na zasadach opisanych w jego statucie.
- O celach niezarobkowych – ponieważ celem stowarzyszenia jest realizacja jego misji, celów określonych w statucie, a nie zysk. Ponadto – o czym była już mowa – jeśli stowarzyszenie prowadzi działalność gospodarczą, cały dochód z niej służy realizacji celów statutowych – art. 34 ustawy (por. Suski, 2018).

Do powstania stowarzyszenia potrzebnych jest zaledwie 7 osób. Wcześniej, przed dużą nowelizacją ustawy w roku 2015, minimalna liczba członków wynosiła 15. Ustawa bardzo precyzyjnie określa, kto może być członkiem stowarzyszeń:

- Stowarzyszenia mogą tworzyć obywatele polscy, którzy mają pełną zdolność do czynności prawnych i nie są pozbawieni praw publicznych (art. 3 ust. 1).
- **Małoletni w wieku od 16 do 18 lat**, a więc mający ograniczoną zdolność do czynności prawnych, mogą należeć do stowarzyszeń i korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego (czyli mogą wybierać władze stowarzyszenia oraz sami do tych władz kandydować), jednakże w składzie zarządu stowarzyszenia większość muszą stanowić osoby o pełnej zdolności do czynności prawnych (art. 3 ust. 2).
- **Małoletni poniżej 16 lat** mogą należeć do stowarzyszeń za zgodą przedstawicieli ustawowych (a więc najczęściej rodziców). Jednak nie mają prawa głosu na walnych zebraniach członków stowarzyszenia oraz nie mają czynnego i biernego prawa wyborczego w wyborach do władz stowarzyszenia (art. 3 ust. 2).
- Cudzoziemcy przebywający w Polsce mogą być członkami stowarzyszeń na takich samych zasadach, jak obywatele polscy, jednak w przypadku, gdy nie mają miejsca zamieszkania na terytorium Polski, mogą należeć do stowarzyszenia wtedy, gdy jego statut to przewiduje (art. 4).
- Członkami stowarzyszeń mogą być także osoby prawne (np. firmy, fundacje), przy czym mogą mieć one status jedynie członka wspierającego (art. 10 ust. 3).

Stowarzyszenia podlegają rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym (art. 8).

Bez wątpienia najważniejszym dokumentem, bo określającym ramy działania stowarzyszenia, jest jego statut. Ustawa określa jego zawartość, przy czym opisane w art. 10 elementy są to elementy obowiązkowe, nie zaś wszystkie, które w statucie mogą się znaleźć (o czym świadczy użyte określenie „w szczególności"):

> Art. 10. 1. Statut stowarzyszenia określa w szczególności:
> 1) nazwę stowarzyszenia, odróżniającą je od innych stowarzyszeń, organizacji i instytucji;
> 2) teren działania i siedzibę stowarzyszenia;
> 3) cele i sposoby ich realizacji;
> 4) sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków;
> 5) władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje;
> 5a) możliwość otrzymywania przez członków zarządu wynagrodzenia za czynności wykonywane w związku z pełnioną funkcją;
> 6) sposób reprezentowania stowarzyszenia, w szczególności sposób zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności uchwał władz stowarzyszenia;
> 7) sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich;
> 8) zasady dokonywania zmian statutu;
> 9) sposób rozwiązania się stowarzyszenia.

Warto zwrócić na pkt 3, w którym pokazano, że stowarzyszenia samodzielnie określają swoje cele i sposoby ich realizacji, co stanowi potwierdzenie cechy samorządności. To dość istotny zapis, ponieważ wskazuje, że stowarzyszenia mogą określać swoje cele rzeczywiście dowolnie, byle był to cel zgodny z prawem (to oczywiste ograniczenie) oraz niezarobkowy (art. 2 ust. 1). To nieco inna konstrukcja niż w przypadku fundacji (o czym dalej).

Zgodnie z ustawą (art. 11 ust. 3) stowarzyszenie musi posiadać: zarząd oraz organ kontroli wewnętrznej, zaś najwyższą władzą stowarzyszenia jest walne zebranie członków (art. 11 ust. 3). To również inne rozwiązanie niż w przypadku fundacji.

Źródła majątku stowarzyszenia określa precyzyjnie art. 33 ustawy:

> Art. 33. 1. Majątek stowarzyszenia powstaje ze składek członkowskich, darowizn, spadków, zapisów, dochodów z własnej działalności, dochodów z majątku stowarzyszenia oraz z ofiarności publicznej.

Ponadto ustawa Prawo o stowarzyszeniach reguluje inne kwestie, jak np. prowadzenie działalności gospodarczej, nadzór nad stowarzyszeniami, tryb likwidacji stowarzyszeń, kwestię jednostek terenowych czy zasady działania stowarzyszeń zwykłych.

Przykładami ogólnopolskich stowarzyszeń, zrzeszających dzieci i/lub osoby działające na rzecz dzieci są: Komitet Ochrony Praw Dziecka, Stowarzyszenie SOS Wioski Dziecięce, Stowarzyszenie WIOSNA, UNICEF Polska, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Związek Harcerstwa Polskiego.

FUNDACJE

Fundacje, o czym była już mowa wcześniej, działają na podstawie Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 2167), która reguluje w sposób zwarty (tylko 20 artykułów, bez podziału na rozdziały) najważniejsze kwestie związane z tworzeniem i funkcjonowaniem fundacji.

Utworzenie fundacji następuje najczęściej w formie aktu notarialnego. Drugą możliwością (rzadszą) jest utworzenie jej na podstawie testamentu (art. 3 ust. 1). Ponieważ nie istnieje pojęcie członkostwa w fundacjach, nie ma tutaj członków–założycieli. Fundację zakładają fundatorzy, którymi mogą być osoby fizyczne niezależnie od obywatelstwa i miejsca zamieszkania lub osoby prawne niezależnie od miejsca, w którym mają swą siedzibę (art. 2 ust. 1).

Tak jak w przypadku stowarzyszeń, fundacje podlegają rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym (art. 7 ust. 1), a wpis do KRS ma charakter konstytutywny (art. 7 ust. 2). Również najważniejszym dokumentem regulującym funkcjonowanie fundacji jest jej statut, zawierający elementy opisane w art. 5 ustawy:

> Art. 5. 1. Fundator ustala statut fundacji, określający jej nazwę, siedzibę i majątek, cele, zasady, formy i zakres działalności fundacji, skład i organizację zarządu, sposób powoływania oraz obowiązki i uprawnienia tego organu i jego członków. Statut może zawierać również inne postanowienia, w szczególności dotyczące prowadzenia przez fundację działalności gospodarczej, dopuszczalności i warunków jej połączenia z inną fundacją, zmiany celu lub statutu, a także przewidywać tworzenie obok zarządu innych organów fundacji.

Tak jak w stowarzyszeniu jego członkowie określają w statucie cele i formy działania stowarzyszenia, tak w przypadku fundacji robi to fundator, ustalając jego statut. Jednakże ustawa nakłada na fundatorów pewne ograniczenia, nieco zawężając w art. 1 zakres spraw, dla których może zostać powołana fundacja:

> Art. 1. Fundacja może być ustanowiona dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, w szczególności takich, jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami.

Z art. 5 i 10 ustawy o fundacjach wynika, że fundacja musi mieć tylko jedną władzę: zarząd, co oczywiście nie oznacza, że nie może posiadać – podobnie jak stowarzyszenie – organów kontroli czy władz innego typu. Należy także pamiętać, że organ kontroli niezależny od zarządu jest obligatoryjny w przypadku wszystkich organizacji pożytku publicznego (art. 20 pkt 4 UDPPW), zatem fundacja starająca się o ten status musi taki organ zapisać w swoim statucie i go powołać.

Podstawowym źródłem majątku fundacji są oczywiście składniki majątkowe przeznaczone przez fundatora na realizację celów fundacji (tzw. fundusz założycielski), którymi mogą być pieniądze, papiery wartościowe, rzeczy ruchome i nieruchomości (art. 3 ust. 2 i 3). Ponadto, podobnie jak w stowarzyszeniach, źródłami majątku fundacji mogą spadki, darowizny, zapisy czy dochody z działalności gospodarczej (oczywiście przeznaczane na jej cele statutowe).

Przykładami ogólnopolskich fundacji działających na rzecz dzieci są: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Fundacja Dzieciom „Zdążyć z pomocą", Fundacja Ewy Błaszczyk „Akogo?", Fundacja Mam Marzenie, Fundacja TVN, Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy.

PODSUMOWANIE

Przytoczone na wstępie dane liczbowe potwierdzają, że stowarzyszenia i fundacje to dwie najczęściej spotykane formy prawne organizacji działających na rzecz dzieci i młodzieży. Ale nie wszystkie. Dzieci są głównymi bądź jednymi z głównych adresatów działań także innego typu organizacji, które – zgodnie z art. 3 ust. 2 UDPPW – funkcjonują na podstawie „swoich" ustaw, na przykład:

- ochotnicze straże pożarne – na podstawie Ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (t.j. Dz.U. 2021 poz. 869) oraz Prawa o stowarzyszeniach
- kluby sportowe, uczniowskie kluby sportowe – na podstawie Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1133)
- stowarzyszenia kultury fizycznej – na podstawie Ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (t.j. Dz.U. 2007 nr 226 poz. 1675)
- Polski Czerwony Krzyż – na podstawie Ustawy z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu (t.j. Dz.U. 2019 poz. 179)
- koła gospodyń wiejskich – na podstawie Ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (t.j. Dz.U. 2021 poz. 165)
- rady rodziców – na podstawie Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1082).

Warto szczególnie zwrócić uwagę na ostatni z wymienionych podmiotów, czyli rady rodziców, które koncentrują się na działaniach na rzecz dzieci z danej placówki, a są reprezentantami rodziców w niemal wszystkich publicznych szkołach i przedszkolach, co oznacza, że jest ich

około 26 tysięcy, czyli nawet więcej niż – jak wynika z przytoczonych na wstępie danych – stowarzyszeń i fundacji działających na rzecz dzieci (zob. Całek, 2018).

Na koniec pragnę przytoczyć jeszcze jedną liczbę, która potwierdza, jak znaczącym podmiotem aktywności dla sektora pozarządowego w Polsce są dzieci. Według opublikowanego we wrześniu 2021 r. wykazu organizacji pożytku publicznego, które otrzymały 1% za rok 2020, wśród pierwszych 50 organizacji (czyli tych, które otrzymały najwięcej środków) aż 46 to te, których zasadniczym bądź jednym z głównych celów jest działanie na rzecz dzieci (Ministerstwo Finansów, 2021).

BIBLIOGRAFIA

Całek, G. (2018). *Rada rodziców po reformie edukacji*. Oficyna Wydawnicza Impuls.

Charycka, B., Gumkowska, M. (2019). *Kondycja organizacji pozarządowych 2018*. Stowarzyszenie Klon/Jawor.

GUS (2014). *Trzeci sektor w Polsce, stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r.* Główny Urząd Statystyczny.

Kubalski, G.P., Skóbel B. (2021). *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz*. C.H. Beck.

Ministerstwo Finansów (2021). *Wykaz organizacji pożytku publicznego, które w 2021 r. otrzymały 1% należnego podatku za 2020 r.*

Suski, P. (2018). Stowarzyszenia i fundacje. Wolters Kluwer Polska.

Trzeci Sektor (2018). Trzeci sektor w badaniach – w jakim kierunku zmierzamy? [zapis debaty redakcyjnej]. *Trzeci Sektor, 42*(2/2018), 88–97.

Ustawa z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu. T.j. Dz.U. 2019 poz. 179.

Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników. T.j. Dz.U. 2019 poz. 491.

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach. T.j. Dz.U. 2020 poz. 2167.

Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach. T.j. Dz.U. 2020 poz. 2261.

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej. T.j. Dz.U. 2021 poz. 869.

Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej. T.j. Dz.U. 2021 poz. 955.

Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej. T.j. Dz.U. 2007 nr 226 poz. 1675.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. T.j. Dz.U. 2020 poz. 1057.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. T.j. Dz.U. 2021 poz. 305.

Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. T.j. Dz.U. 2020 poz. 1133.

Ustawa z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2015 poz. 1923.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. T.j. Dz.U. 2021 poz. 1082.

Ustawa z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich. T.j. Dz.U. 2021 poz. 165.